

a mnohokrát, co důležitého nebo krásného text posílá ke čtenářům v jeho třídě. Nespokojí se s povšechným tématem, ale ví, že chce žáky dovést k podstatě. Půjde-li o text o tom, jak si pejsek s kočičkou vařili dort, nebude se učitel ptát „Kdo máte pejska?“, protože tím by v žácích vyvolal přílišnou šíři vzpomínek. Až budou po vstupní diskusi žáci pohádku číst, měli by se dobrat toho, že sobecký žrout se sám vytrestal tím, že snědl nepoživatelný dort, jenž pro něj nebyl určený. Takové může být mravní naučení té moderní pohádky. Proto se učitel před četbou zeptá: „Stalo se ti někdy, že ses sám vytrestal, když ses v něčem neudržel a přisvojil si něco, co pro tebe nebylo? Nebo znáš někoho takového ve svém okolí? A jak ti potom bylo, a co si o tom myslíš dneska?“ Učitel učí děti hlavně tomu, aby dokázaly na smysl příběhu přijít samy – proto jim ho nemůže předem vyzradit. Proto se ještě neptá, zda je správné vzít druhým, co je jejich – takovou diskusi by vypotřeboval ještě před četbou posláním Čapkovy pohádky. Ale děti si při té vzpomínce a při sdílení se sousedem (třeba během čtyř minut) samy vybaví svůj názor. Někteří učitelé (ti hravější, u menších dětí) se snaží sehrát před třídou maličkou scénku, podle které mají žáci uhádnout, o čem se bude číst. Ale ani tak se v žákově mysli nevyprovokují informace a domněnky či postoje, které bude potřebovat k pochopení textu. Je to dobré k naladění třídy, ale není to postup rozvíjející čtenářskou gramotnost. Stejně tak nejsou skutečnou aktivitou před čtením různé hádanky a křížovky na určení „tématu“ četby. Samo téma totiž není tak důležité: jestli se děti budou učit, že sobecké jednání se nevyplácí, je jedno, zda to bude na tématu „dort“ (O pejskovi a kočičce) nebo třeba „vysloužilý voják“ (k pohádce Tři veteráni).

Učitel by si měl při plánování hodiny uvědomit, zda zvolil cíle i učivo tak, aby žáci měli před četbou vždy čas na vybudování svých zkušeností, prožitků i vědomostí. Možná bude nutné se z tohoto hlediska podívat na celou stavbu ŠVP. Zařazujete "aktivity před četbou" jako jednu ze svých výchovných a vzdělávacích strategií školy?

Aktivity čtenáře během četby

V mnoha třídách se čte tak, že si žáci tiše čtou nebo jeden po druhém předčítají nahlas. Někde předčítají výborní čtenáři mezi žáky. Ale **procesy porozumění u čtoucího člověka** probíhají jinak!

Čtenář:

- čte si a před vnitřním zrakem se mu nad slovy textu vybavují představy a pojmy, které dobře zná, i ty, které si teprve utváří díky líčení nebo díky napětí v textu;
- žák občas luští některá neobvyklá slova a překonává své nepochopení;
- dobírá se toho, co znamená která věta a jak ji asi autor myslel, opravuje své předchozí porozumění větě;
- předvídá, jak bude text a příběh pokračovat dál, ale vrací se také v mysli k tomu, co mu před chvílí ještě nebyl jasné a nyní se vyjasnilo;
- porovnává pocity a myšlenky, které vypravěč říká o postavě nebo o sobě samém, s pocity a myšlenkami žáka samého;
- diví se, nebo je spokojen, jak se text vyvíjí podle jeho předchozího odhadu, a posuzuje, která verze je lepší, zajímavější;
- vzpomíná si, zda zažil nebo poznal něco podobného, zda o tom někdy četl či to viděl ve filmu;
- když odhalí rozpor nebo i omyl ve svém porozumění, hledá, kde v předchozím textu se problém vzal;
- po dočtení ještě text prohlíží, listuje, a dotváří své porozumění jeho smyslu;
- někdy se žák vrací k místům, která kvůli napětí děje napoprvé přeskočil, a nyní si je v klidu pročítá (líčení, rozhovory, vnitřní monology).